

(168-184) kan men alle vrede hebben, maar welgeteld dertien pagina's (184-197) voor de vele andere facetten en figuren van de 17e eeuw is naar onze smaak bepaald onvoldoende. Mutatis mutandis geldt dit ook voor de behandeling van de 18e eeuw. In overeenstemming met de sterk groeiende belangstelling voor de 19e eeuwse wetenschap is hoofdstuk 10: „De laatste honderd jaar” wederom zeer uitvoerig. Een korte epiloog (hoofdstuk 11) besluit het boek.

Bij de „biblio- en biografische aantekeningen” ligt het accent terecht op het biografische element, zodat hier beter had kunnen worden gesproken van bio-bibliografische aantekeningen. Dit deel van het boek levert de belangstellende lezer een vrij uitvoerige informatie over personen en literatuur.

Op het gecombineerde persoons- en zakenregister tenslotte valt nog wel iets af te dingen. Als persoonsregister voldoet dit uitstekend, doch als zaakregister is het volkomen mislukt. Men vindt er woorden als antimoon-strijd, antiseptis en besnijdenis in terug, maar men zoekt vergeefs naar: anatomie, bloedsomloop, homeopatie, vaccinatie, verlostang en tientallen andere zaken, die de auteur toch uitvoerig behandelt.

Nog enkele detail-opmerkingen: de bij de illustratie op bladzijde 20 aangehaalde Reizen-verzameling van De Bry verscheen oorspronkelijk in het Nederlands; de titelopgave „Traveis to America” is kennelijk aan een Angelsaksisch werk ontleend. Dat in Egypte gonorrhoe heerste (32) lijkt niet wel mogelijk. De schrijver van het Lapidarium heette Marbodaeus, niet Morbodus (92). Het juiste jaar van de ontdekking van de boekdrukkunst staat nog altijd niet als 1454 vast; 1445 is waarschijnlijker (123). De De curtorum chirurgia van Tagliacozzi verscheen niet in 1519 (!), doch in 1597 en de auteur werd niet in 1545, doch in 1546 geboren (167). De eerste druk van Gilbert's De magnete verscheen niet in de zestiende eeuw, doch in het eerste jaar van de zeventiende, namelijk precies in 1600 (222). Dit zijn kleine onvolkomenheden, die een werk als dit nu eenmaal bijna onvermijdelijk aankleven.

Grote lof komt de uitgever toe voor de verzorging van het boek. Typografie en lay-out zijn vlekkeloos. De 140 illustraties onderbreken nergens de tekst, doch staan boven of onder de tekst of ze zijn — bepaald revolutionair bij een wetenschappelijk werk! — naar de ruime zijmarge gebracht. Het illustratiemateriaal is aantrekkelijk gekozen met nu eens niet portret na portret. Dat de illustraties niet zijn genummerd en dat een lijst van platen ontbreekt lijkt echter wel een manco. De vervaardiger van het uitstekende bandontwerp is helaas anoniem gebleven; hem komt alle lof toe.

Al met al een goed en aantrekkelijk boek, dat vooral ook als geschenk in de smaak zal vallen.

B. de Graaf Bierbrauwer

J. H. van den Berg. Het menselijk lichaam. Een metabole tisch onderzoek. Deel II: Het verlaten lichaam. G. F. Callenbach n.v., Nijkerk. 1961. 352 bladzijden. f 18,90.

Dit tweede deel van „de metabole tische van het menselijk lichaam” moet volgens de schrijver de betekenis belichten van het lichaam „zoals het op dit ogenblik, in het midden van de 20e eeuw, ons lichaam is”. Bij de bespreking van deel I schreef ik reeds, dat men hier met een uiterst subjectief geschrift te maken had. Deze mening wordt nog versterkt bij de lezing van deel II.

Als kralen tracht de schrijver gebeurtenissen, beschouwingen, korte biografieën, kunstuitingen enzovoort aan elkaar te rijgen, zonder dat het de lezer duidelijk wordt wat dit alles met elkaar te maken heeft. Op bladzijde 161 zegt de auteur: „Laat ik de draad weer opnemen, de draad die door mijn boek loopt van het begin tot hier, en die door mijn boek zal blijven lopen tot de laatste bladzijde.” Juist deze draad heb ik tevergeefs gezocht.

Mocht deel I hier en daar verrassen door een, voor de lezer begrijpelijke, originele kijk op de dingen, in het tweede deel is dat zelden het geval.

Het boek is opgedragen aan de huisartsen.

G. J. Bremer

Het lezen waard

Om zich snel te oriënteren omtrent de sociale verzekeringen is „De Kleine Gids” een handig boekje. Zojuist is de 19e druk ervan verschenen. (Uitgave van de Vereniging van Raden van Arbeid, Rhijnspoorplein 1, Amsterdam-O., prijs f 0,25). In deze 19e druk wordt een overzicht gegeven van de voornaamste bepalingen van: Ongevallenwet, Land- en Tuinbouwongevallenwet, Ziektewet, Zee-ongevallenwet, Ziektefondsenbesluit, Kinderbijslagwet, Noodwet Kinderbijslag Kleine Zelfstandigen, Invaliditeitswet, Algemene Ouderdomswet, Algemene Weduwen- en Wezenwet, Ouderdomswet 1919 (V.O.V.) en Werkloosheidswet.

* * *

ERRATUM

In het artikel van Dr C. K. V. van Dommelen, Een nieuw, zeer krachtig benzothiadiazine diureticum: cyclopentiazide (Navidrex) — (1962) huisarts en wetenschap 5, 21 — staat in de samenvatting een zin, waarvan de strekking misverstaan kan worden. Deze zin behoort als volgt te luiden.

Het lijkt er dus op, dat we met cyclopentiazide (Navidrex) een middel hebben gekregen, dat de krachtige dagelijks herhaalde niet met bijwerkingen gepaard gaande diurese, die we van de chloorthiazide-preparaten kennen, al in doseringen van 0,5 tot 2 mg teweeg brengt.

Redactiecommissie.

POKKENINENTING

De meeste huisartsen enten op speciale zittingen een aantal zuigelingen tegen pokken en daarbij is het verstandig de moeders instructies te geven hoe zij de pokpuist moeten behandelen. In navolging van de entgemeenschap te Alphen aan den Rijn geef ik de moeders deze instructies, waarvan de tekst als volgt luidt, op een stencil mee.

Wat kan na pokkeninenting worden verwacht? De eerste vier dagen is op de plaats van inenting niets bijzonders te zien. Daarna komt er geleidelijk wat roodheid en zwelling, in het midden waarvan zich een blaasje ontwikkelt. Dit blaasje bereikt zijn grootste omvang omstreeks de achtste tot tiende dag, waarbij vaak temperatuursverhoging optreedt. Na de tiende dag nemen roodheid en zwelling geleidelijk af en gaan de blaasjes indrogen tot vrij dikke droge bruine korsten, die na twee tot drie weken afvallen.

Wanneer het kind wat ziek mocht worden is de eetlust gewoonlijk wat geringer. U moet de voeding niet opdringen, maar er toch wel voor zorgen, dat het kind genoeg vocht krijgt, bijvoorbeeld slappe thee, vruchtensap of alleen water, in kleine beetjes met een lepel te voeren. Wanneer het kind wat huilerig mocht zijn, mag u het een kwart Aspirinetabletten geven, fijn gemaakt in ruim thee of water. Het is noodzakelijk de plaats waar het kind is ingeënt droog te houden en daarom gewenst het kind niet in bad te doen, maar op de commode te wassen.

Wanneer de pokken open zijn gegaan kan men het indrogen bevorderen door er wat dermatolpoeder op te strooien. Het steriele gaasje, waarmee de plaats van enting werd afgedekt, dient dan van tijd tot tijd te worden vernieuwd. Wanneer er geen temperatuursverhoging bestaat mag u gerust met het kind naar buiten. U moet er op letten, dat het kind niet bij de pokken kan komen, daar dit gemakkelijk infectie kan geven en de mogelijkheid bestaat, dat de inhoud van de pokpuist wordt uitgesmeerd. Het verdient aanbeveling kinderen met eczeem en kinderen met een of andere huidinfectie uit de buurt te houden van pas ingeente kinderen.

G. J. Bremer

ONRUSTIGE DEMENTE BEJAARDEN

Zoals bekend bestaat er een ernstig tekort aan (verpleeg-)bedden voor onrustige demente bejaarde patiënten. Het hoofd van de afdeling sociale psychiatrie en geestelijke hygiëne van de Gemeentelijke Geneeskundige- en Gezondheidsdienst van